

**Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu**

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jana Musila, soudce Vladimíra Kůrky a soudce zpravodaje Pavla Rychetského mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků řízení ve věci ústavní stížnosti **E. B.**, a **V. B.**, zastoupených Mgr. Davidem Strupkem, advokátem se sídlem Praha 1, Jungmannova 36/31, proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 19. listopadu 2012 č. j. 3 Co 87/2011-261, za účasti **Vrchního soudu v Praze** jako účastníka řízení a obchodní společnosti **AUTODROM MOST a.s.**, IČ: 25419048, se sídlem Most, Tvrzova 5, a **L. K.**, jako vedlejších účastníků řízení, t a k t o:

I. Rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 19. listopadu 2012 č. j. 3 Co 87/2011-261 bylo porušeno základní právo stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 19. listopadu 2012 č. j. 3 Co 87/2011-261 se ruší.

O d ů v o d n ě n í:

I.

Vymezení věci

1. Ústavní stížností, jež byla Ústavnímu soudu doručena dne 15. dubna 2013 a doplněna podáním ze dne 23. dubna 2013, se stěžovatelé domáhali zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí z důvodu tvrzeného porušení jejich práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Dne 10. listopadu 2005 večer se stěžovatelé společně s L. K. (dále jen „žalobci“) dostavili do motelu Asas v Mostě, ve kterém se chtěli ubytovat. Na místě ovšem zjistili, že v něm již jsou obsazeny všechny pokoje s příslušenstvím. Z tohoto důvodu požádali recepční, zda by jim nemohla zajistit místa v jiném hotelu ve městě, načež tato zavolala do hotelu Cascade, kde jí možnost ubytování potvrdili. Žalobci se tak kolem 20:00 přesunuli právě do uvedeného hotelu v domněnání, že zde mají rezervaci, po jejich příchodu je ale zaměstnanci hotelu odmítli ubytovat. Jeho ředitel jim sdělil, že nemají žádné volné pokoje, a poté, co se proti tomuto sdělení slovně ohradili s poukazem na to, že jsou diskriminováni, je požádal, aby hotel opustili. K původní rezervaci mělo dojít omylem, neboť v době telefonátu z motelu Asas byla na recepci místo recepční jiná zaměstnankyně hotelu, která neměla mít vědomost o nedostatku volných pokojů. Incidentu se zúčastnili i přivolaní zaměstnanci soukromé bezpečnostní služby. Téhož

dne podal stěžovatel E. B. v souvislosti s jednáním hotelu trestní oznámení, které prověřovala policie. Ta však neshledala, že by došlo k trestnému činu, a věc odložila.

3. Všichni tři žalobci spatřovali důvod, pro který jim byla odepřena možnost ubytování v hotelu Cascade, v jejich příslušnosti k romské etnické skupině, v důsledku čehož se cítili být dotčeni ve svých osobnostních právech. Žalobou proti společnosti RING group a.s., která tou dobou hotel provozovala, se proto domáhali vydání rozhodnutí, jímž by jí byla uložena povinnost poskytnout každému z nich písemnou omluvu a finanční zadostiučinění ve výši 25 000 Kč. V této souvislosti uvedli, že jejich předchozí telefonická rezervace proběhla zcela bez komplikací, přičemž ke změně přístupu došlo teprve poté, co se do hotelu dostavili osobně. Přestože se žalovaná následně snažila doložit, že důvodem odmítnutí byly výlučně kapacitní možnosti hotelu, žalobci považovali její tvrzení za účelová a v nemalé části i neprůkazná. Poukazovali zejména na celou řadu pro ně nepříznivých okolností, které provázely jejich žádost o ubytování (nepřítomnost recepční v době telefonické objednávky, plná obsazenost hotelu v uvedený termín, následné storno ubytování), jakož i na kapitálové a osobní propojení společností RING group a.s. a AUTODROM MOST a. s. (dále též „vedlejší účastnice“). Právě posledně uvedená společnost si měla objednat všechny pokoje a po odchodu žalobců tuto objednávku stornovat.

4. Rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem (dále též „soud prvního stupně“) ze dne 12. prosince 2008 č. j. 34 C 25/2006-173 byla žaloba zamítnuta, toto rozhodnutí však bylo k odvolání žalobců zrušeno rozsudkem Vrchního soudu v Praze (dále též „odvolací soud“) ze dne 30. června 2010 č. j. 1 Co 151/2009-195, a to z důvodu procesního pochybení soudu prvního stupně spočívajícího v nevyrozumění právního zástupce žalovaných o konání jednání. Ve věci tak opětovně rozhodoval Krajský soud v Ústí nad Labem. Ten nejprve usnesením ze dne 24. ledna 2011 č. j. 34 C 25/2006-208 rozhodl, že se v řízení bude na straně žalované pokračovat se společností AUTODROM MOST a.s., jež se dnem 1. července 2010 stala v důsledku fúze právním nástupcem zaniklé společnosti RING group a.s. Následným rozsudkem ze dne 8. dubna 2011 č. j. 34 C 25/2006-223 pak žalobu zamítl, přičemž tentokrát bylo jeho rozhodnutí potvrzeno rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 19. listopadu 2012 č. j. 3 Co 87/2011-261.

5. Oba soudy v dané věci aplikovaly § 133a písm. b) občanského soudního řádu. Podle odvolacího soudu nelze z tohoto ustanovení dovodit, že osobě, která se při nákupu služeb cítila být rasově diskriminována, stačí pouze tvrdit, že s ní nebylo zacházeno obvyklým či neznevýhodňujícím způsobem; toto tvrzení musí rovněž prokázat. Pokud však jde o pohnutku tohoto zacházení, tedy zda k němu došlo právě a výlučně pro její etnický původ, pak v tomto směru má pouze břemeno tvrzení, jehož vyvrácení je naopak povinností toho, kdo se měl diskriminačního jednání dopustit.

6. Z napadeného rozsudku dále vyplývá, že vedlejší účastnice unesla své důkazní břemeno, neboť prokázala, že rovněž zachází s hosty z jakéhokoliv etnika, rasy či národnosti. Odvolací soud zjistil, že v průběhu žádosti o ubytování, kdy byl na recepci přítomen jen stěžovatel E. B., se o etnickém původu žalobců vůbec nemluvilo. Ze žádného z provedených důkazů neplyne, že by jim byl ze strany pracovníků hotelu co i jen naznačen jiný důvod odmítnutí ubytování než rezervace všech pokojů předem. Byli to naopak žalobci, kdo v této souvislosti nastolili otázku svého romského původu. Nic na tom nemění ani skutečnost, že jeden z pracovníků hotelu se měl vyjádřit ve smyslu „s Vámi jsou problémy“. Svým výrokem totiž mohl mít na mysli problémy spojené

s tím, že hotel je na brzkou ranní hodinu následujícího dne rezervován. Ve zbylé části odůvodnění odvolací soud poukázal na to, že uvedený stěžovatel při účastnickém výslechu netvrdil, že by ho jednání pracovníků hotelu Cascade jakkoliv urazilo a toliko popsal průběh jednání u recepcce. Žalobcům zároveň vytkl nedostatečnou pozornost vůči svým žalobám, o čemž mělo svědčit nesprávné datum uvedené v žalobním petitu při vymezení předmětné události. Tento nedostatek se přitom až do druhého odvolacího jednání nepokusili odstranit. Pakliže žalobci namítali "podivnou" posloupnost jednání hotelu Cascade při telefonátu s motelem Asas, mělo se jednat o jejich pouhou domněnku, z níž ovšem nelze vyvozovat závěr o tom, že by hotel s žalobci zacházel jinak než s ostatními zákazníky.

II.

Argumentace stěžovatelů

7. Stěžovatelé nesouhlasí se skutkovými zjištěními odvolacího soudu, stejně jako se způsobem, jakým byl v jejich věci aplikován § 133a písm. b) občanského soudního řádu. Především tvrdí, že naplněnost hotelu jakožto důvod odlišného zacházení nebyla prokázána, protože nebyly odstraněny rozpory mezi provedenými důkazy. Důkazní mezery v té části, která spadala do důkazního břemena žalovaného, zas měly být nesprávně přičteny k tíži žalobců.

8. Z ústavní stížnosti vyplývá, že žalovaná RING group a.s. předložila v červnu 2006 po obdržení žaloby jako důkaz objednávku německého podnikatele ze dne 1. listopadu 2005, na jejímž základě si měla společnost AUTODROM MOST a. s., provozovatelka mosteckého autodromu, objednat všech 156 pokojů na noc z 10. na 11. listopadu 2005. Žalobci toto její tvrzení zpochybňovali a za účelem jeho vyvrácení navrhli soudu prvního stupně, aby obě uvedené společnosti zodpověděly otázky, které měly tuto skutečnost ověřit. Konkrétně mělo být zjištěno, a) kolik osob mělo být ubytováno v těchto pokojích, b) zda došlo k naplnění této kapacity, c) zda v případě, že k jejímu naplnění nedošlo, nebyl mezitím ze strany vedlejší účastnice rozsah rezervace snížen, a d) za kolik hostů vedlejší účastnice zaplatila. K tomu měl být zároveň vyžádán jejich jmenný seznam, jakož i faktura za ubytování a doklad o jejím zaplacení. Teprve v průběhu řízení vedlejší účastnice sdělila, že její objednávka byla stornována a naplnění hotelu se neuskutečnilo. Žalobci se proto domáhali toho, aby podnikatel, pro něhož měla být objednávka vystavena, specifikoval akci, pro kterou měl být hotel objednán, a uvedl osoby, které měly do České republiky přicestovat, a důvod, pro který byla akce zrušena na poslední chvíli. Související důkazní návrhy byly nicméně zamítnuty. Ani sportovní ředitel vedlejší účastnice při výslechu nedovedl vysvětlit krátký interval mezi datem objednávky a objednaným noclehem. Pouze poznamenal, že společnost pravděpodobně již nebude mít k dispozici doklady týkající se objednané a následně stornované akce, které by umožnily blíže ozřejmit důvody tohoto postupu.

9. Při hodnocení důkazů hraje svoji roli i úvaha na téma pravděpodobnosti, vážení obvyklého chování osob a naopak posouzení souběhu výjimek z obvyklého chodu věcí. Stěžovatelé již v odvolacím řízení shrnuli, že kumulace těchto „neobvyklostí“ v jejich případě zpochybňuje tvrzení, jimiž vedlejší účastnice odůvodňovala postup zaměstnanců hotelu. Jen stěží lze totiž připustit, že právě v době telefonátu z motelu Asas zaskočila za recepční hotelu Cascade jeho manažerka a že by právě ona přislíbila stěžovatelům ubytování, když z pozice své funkce musela být o objednávce všech pokojů informována. Jejich objednavatelem měla být navíc vedlejší účastnice, jež byla

se společností RING group a.s. součástí jednoho koncernu a později se stala jeho právní nástupkyní. Za zmínku pak stojí i to, že k provedení objednávky nakonec nedošlo v důsledku jejího zrušení, k němuž mělo dojít poté, co žalobci odešli z hotelu. Nastala tedy souhra náhod, která zcela důvodně vyvolává pochybnosti o pravdivosti takto popsaného sledu událostí.

10. Podle stěžovatelů lze jejich případ řadit mezi notorickou „klasiku“ – služba (zaměstnání, bydlení, apod.) je telefonicky přislíbena, jakmile však aktér vidí žadatele osobně, postoj se mění. Sami přitom učinili maximum pro to, aby byl skutkový stav objasněn co nejpodrobněji a co nejdříve. Vedlejší účastnice proto nemohla být povinností objasnit důvody postupu zaměstnanců hotelu nepřiměřeně zatížena. S ohledem na obsah samotného jednání na recepci, následné kontaktování policie a tisku ze strany žalobců, jakož i podání žaloby a její doručení žalované s krátkým časovým odstupem, mohla předvídat, jaké informace po ní může soud požadovat a doklady k požadovaným skutečnostem – v souladu s povinností podnikatelského subjektu postupovat v soukromoprávních věcech s náležitou péčí – uchovat.

11. Odvolací soud nemusel s žalobci souhlasit, byl však povinen se s jejich argumentací logicky a přiléhavě vypořádat, aby bylo zřejmé, že se žádnému argumentu nevyhnul. V napadeném rozsudku těmto požadavkům ale nedostál, neboť neřešil to, co bylo namítáno – tj. k čí tíži má být přičteno, že žalovaný (již) nemá k dispozici doklady o zrušené akci německých turistů, jak měly být odstraňovány rozpory v důkazech či jak měly být zohledněny nelogičnosti, extrémní neobvyklosti a souhry náhod. Místo toho vyšel z toho, že při diskusi v recepci nikdo ze zaměstnanců hotelu nezmiňoval etnickou příslušnost žalobců, ačkoliv tato skutečnost nebyla určující. Za zcela absurdní pak lze považovat úvahy soudu, v jejichž rámci vyvozoval relevantní důsledky z uvedení nesprávného data v žalobě. Ze všech těchto důvodů jsou stěžovatelé přesvědčeni, že napadeným usnesením bylo porušeno jejich ústavně zaručené základní právo na spravedlivý proces.

III.

Průběh řízení před Ústavním soudem

12. Ústavní soud si za účelem posouzení ústavní stížnosti vyžádal spis vedený u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. 34 C 25/2006 a vyzval účastníka a vedlejší účastníky řízení, aby se k ní vyjádřili.

13. Vrchní soud v Praze ve svém vyjádření ze dne 20. listopadu 2014 pouze odkázal na obsah napadeného rozsudku. Vedlejší účastníci, obchodní společnost AUTODROM MOST a.s. a žalobce L. K., svého práva vyjádřit se nevyužili.

14. Ve smyslu § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci.

IV.

Přípustnost ústavní stížnosti

15. Ústavní soud se musel v první řadě zabývat otázkou přípustnosti ústavní stížnosti, a to s ohledem na novelizaci § 237 občanského soudního řádu a § 75 odst. 1

zákonu o Ústavním soudu, jež byla provedena zákonem č. 404/2012 Sb. K vydání napadeného rozsudku odvolacího soudu došlo před nabytím účinnosti tohoto zákona, tedy před 1. lednem 2013. V souladu s přechodným ustanovením čl. II odst. 1 a 7 se proto přípustnost dovolání proti němu posuzuje podle dřívější právní úpravy. Jinak tomu ale bude v případě přípustnosti ústavní stížnosti. Pro určení, která právní úprava se má použít pro její posouzení, byl podle přechodného ustanovení čl. IV odst. 1 téhož zákona rozhodující až den doručení rozhodnutí odvolacího soudu stěžovatelům, od něhož se odvíjel počátek lhůty k podání ústavní stížnosti. Protože k doručení napadeného rozsudku došlo dne 12. února 2013, přípustnost ústavní stížnosti proti němu se posoudí podle nové právní úpravy.

16. Podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, ve znění novely provedené zákonem č. 404/2012 Sb., který se použije v dané věci, je podmínkou přípustnosti ústavní stížnosti proti napadenému rozsudku i využití mimořádného opravného prostředku, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřipustný z důvodů závisejících na jeho uvážení (§ 72 odst. 4 zákona o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 83/2004 Sb.). V občanském soudním řízení je takovýmto prostředkem dovolání přípustné podle § 237 občanského soudního řádu, ve znění novely provedené zákonem č. 404/2012 Sb., v minulosti zas tuto povahu mělo dovolání přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. prosince 2012 [srov. např. náleze ze dne 9. srpna 2007 sp. zn. II. ÚS 121/06 (N 125/46 SbNU 181), náleze ze dne 5. srpna 2009 sp. zn. I. ÚS 566/07 (N 176/54 SbNU 209), bod 19]. Podle dnes účinné právní úpravy lze jakoukoliv námitku porušení základních práv a svobod rozhodnutím nebo postupem odvolacího soudu v občanském soudním řízení uplatnit i jako dovolací důvod podle § 241a odst. 1 občanského soudního řádu, ve znění novely provedené zákonem č. 404/2012 Sb. [srov. usnesení ze dne 28. března 2013 sp. zn. III. ÚS 772/13 (U 5/68 SbNU 541) a náleze ze dne 17. prosince 2014 sp. zn. I. ÚS 3093/13, bod 18]. To znamená, že je-li dovolání přípustné, je stěžovatel předtím, než podá ústavní stížnost, vždy povinen jej vyčerpat, neboť jeho prostřednictvím může dosáhnout stejného výsledku. Tento závěr již ale nelze bez dalšího vztáhnout i na dřívější právní úpravu. V jejím případě se mohl uplatnit pouze za předpokladu, že dovoláním nebyl uplatněn dovolací důvod podle § 241a odst. 3 občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. prosince 2012, jenž spočíval v tom, že rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování. Zákon totiž možnost, že by přípustnost dovolání podle jeho § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 byla založena uplatněním tohoto dovolacího důvodu, výslovně vylučoval. Námitky, jež by bylo možné podřadit právě pod tento důvod, by nebyly projednatelné ani v případě, že by přípustnost dovolání byla s ohledem na ostatní uplatněnou argumentaci odůvodněna zásadním právním významem napadeného rozsudku. K jejich efektivnímu uplatnění mohlo dojít jen ústavní stížností směřující proti rozhodnutí odvolacího soudu.

17. Ačkoliv tato východiska působí na první pohled dostatečně určitě, Ústavní soud ve své ustálené judikatuře opakovaně konstatoval, že zodpovězení otázky, zda je v konkrétní věci namítána jen nesprávnost skutkových zjištění, nebo i určitá otázka (hmotně nebo procesně) právní, nemusí být v řadě případů pro stěžovatele vůbec jednoznačné a předvídatelné (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. října 2010 ve věci stížnosti č. 35836/05 *Adamíček proti České republice*). Z tohoto důvodu interpretoval podmínky přípustnosti ústavní stížnosti ve prospěch ochrany základních práv a svobod stěžovatelů a odmítnutí dovolání pro nepřipustnost z důvodu,

že v něm byl uplatněn dovolací důvod podle § 241a odst. 3 občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. prosince 2012, považoval za závisející na uvážení dovolacího soudu ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Včasnost ústavní stížnosti proti rozhodnutí odvolacího soudu, proti němuž bylo nejprve podáno takovéto dovolání, tak posuzoval podle § 72 odst. 4 občanského soudního řádu [srov. usnesení ze dne 29. března 2011 sp. zn. IV. ÚS 3634/10 (U 3/60 SbNU 777), bod 13].

18. V případech, kdy se s ohledem na to, že rozhodnutí odvolacího soudu bylo vydáno před 1. lednem 2013, avšak k jeho doručení stěžovateli došlo až po tomto datu, posuzuje přípustnost ústavní stížnosti podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, ve znění novely provedené zákonem č. 404/2012 Sb., zatímco přípustnost dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 občanského soudního řádu, se uvedený výklad uplatní v tom smyslu, že případné pochybení stěžovatele při posouzení, zda jeho námitky lze podřadit pod dovolací důvod podle § 241a odst. 3 občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. prosince 2012, nezakládá nepřipustnost ústavní stížnosti. Zmíněná problematičnost rozlišování mezi námitkami směřujícími proti skutkovým zjištěním a námitkami směřujícími proti právním závěrům odvolacího soudu, v žádném případě nemůže jít k jeho tíži. Ústavní soud by jeho ústavní stížnost ostatně ze stejného důvodu neodmítl ani v případě, pokud by Nejvyšší soud jeho dříve podané dovolání odmítl pro nepřipustnost z důvodu, že jím byl uplatněn právě uvedený dovolací důvod.

19. Stěžovatelé v ústavní stížnosti namítali nesprávnost skutkových závěrů odvolacího soudu, jakož i nesprávnost aplikace § 133a písm. b) občanského soudního řádu. Pakliže proti napadenému rozsudku odvolacího soudu nepodali dovolání přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. prosince 2012, nýbrž své námitky uplatnili přímo v ústavní stížnosti, nelze jejich postupu s ohledem na nemožnost uplatnění dovolacího důvodu podle § 241a odst. 3 občanského soudního řádu, v témže znění, nic vytknout. Jejich ústavní stížnost není nepřipustná podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, ve znění novely provedené zákonem č. 404/2012 Sb.

20. Jen pro úplnost Ústavní soud dodává, že k závěru o přípustnosti ústavní stížnosti za těchto okolností dospěl v minulosti i v jiných srovnatelných případech (srov. usnesení ze dne 10. července 2013 sp. zn. IV. ÚS 1082/13, usnesení ze dne 24. října 2013 sp. zn. II. ÚS 1625/13).

21. Protože ústavní stížnost byla nejen přípustná, ale rovněž podána včas a osobou k tomu oprávněnou a splňovala i veškeré zákonem stanovené formální náležitosti, Ústavní soud přistoupil k jejímu věcnému posouzení a zjistil, že je důvodná. Tento závěr učinil z následujících důvodů.

V.

Vlastní posouzení

22. V řízení o ústavních stížnostech se Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky) omezuje na posouzení, zda rozhodnutími orgánů veřejné moci nebo postupem předcházejícím jejich vydání nebyla porušena ústavně zaručená základní práva a svobody.

23. Součástí zásad spravedlivého procesu jsou i určité minimální požadavky ve vztahu k hodnocení důkazů ze strany obecných soudů. Jejich skutkové závěry musí mít především rozumný základ v provedeném dokazování, a úvahy, na nichž byly založeny, musí být seznatelné z odůvodnění jejich rozhodnutí [blíže k povinnosti soudů náležitým způsobem odůvodnit svá rozhodnutí např. náleze ze dne 22. listopadu 2010 sp. zn. IV. ÚS 1834/10 (N 231/59 SbNU 357), náleze ze dne 27. března 2011 sp. zn. IV. ÚS 3441/11 (N 61/64 SbNU 723) nebo náleze ze dne 26. listopadu 2013 sp. zn. II. ÚS 4927/12 (N 199/71 SbNU 361)]. Nerespektování těchto požadavků by – v závislosti na způsobilosti takového pochybení zpochybnit výsledek řízení nebo učinit jej nepřezkoumatelným – mohlo opodstatňovat závěr o porušení práva účastníka řízení na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

24. V projednávané věci aplikovaly obecné soudy při zjišťování skutkového stavu ustanovení § 133a písm. b) občanského soudního řádu, podle něhož pokud žalobce uvede před soudem skutečnosti, ze kterých lze dovodit, že ze strany žalovaného došlo k přímé nebo nepřímé diskriminaci na základě rasového nebo etnického původu při prodeji zboží v obchodě nebo poskytování služeb, je žalovaný povinen dokázat, že nedošlo k porušení zásady rovného zacházení.

25. Zákonná úprava dokazování v řízeních podle § 133a občanského soudního řádu, v nichž žalující strana tvrdí, že byla přímo či nepřímo diskriminována (zpravidla při současném tvrzení porušení práv zakotvených v občanském zákoníku nebo zákoníku práce a uplatňování odpovědnosti z tohoto vyplývající), je výjimkou z obecného principu dokazování, vyjádřeného v § 120 občanského soudního řádu, podle něhož nese každý účastník důkazní břemeno ve vztahu k těm skutečnostem, které sám tvrdí. Osoba, která tvrdí, že je obětí diskriminace, sice musí nejdříve soudu předložit skutečnosti dostatečně odůvodňující závěr o existenci možné diskriminace (musí prokázat *prima facie* zásah), jestliže tak ale učiní, je tím založena vyvratitelná domněnka, ve vztahu ke které leží povinnost dokázat opak na straně žalované. Uvedené rozložení důkazního břemene zajišťuje, aby osoby, které byly vystaveny diskriminaci, měly s ohledem na povahu předmětu sporu účinné prostředky právní ochrany, čímž ve své podstatě naplňuje ústavní požadavek rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny (resp. rovnosti zbraní ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy) v materiálním smyslu. Ostatně v případech, kdy k diskriminaci mělo dojít na základě rasového nebo etnického původu, by splnění požadavku prokázat takovouto pohnutku žalované strany ani nebylo možné [blíže náleze ze dne 26. dubna 2006 sp. zn. Pl. ÚS 37/04 (N 92/41 SbNU 173; 419/2006 Sb.) nebo náleze ze dne 12. srpna 2015 sp. zn. III. ÚS 1136/13, bod 39].

26. Ústavní stížnost směřuje především vůči skutkovému závěru odvolacího soudu, podle něhož byla důvodem odmítnutí ubytování stěžovatelů obsazenost hotelu, resp. rezervace všech volných pokojů. Je zřejmé, že prokázání této skutečnosti by činilo ve vztahu k výsledku řízení nerelevantní jakoukoli jinou pohnutku jednání zaměstnanců vedlejší účastnice. Stěžovatelé mají nicméně za to, že v provedeném dokazování pro uvedený skutkový závěr nelze nalézt adekvátní základ, v důsledku čehož nemohlo dojít ani k vyvrácení jimi založeného předpokladu diskriminace. Ústavní soud se tak zaměřil právě na tuto námitku a v tomto ohledu posoudil, zda předmětný závěr bylo možné ústavně konformním způsobem založit na provedených důkazech.

27. V řízení před obecnými soudy stěžovatelé prokázali, že je zaměstnanci hotelu, který provozovala vedlejší účastnice, navzdory původnímu telefonickému příslibu

odmítli ubytovat. Současně tvrdili, že byli tímto jednáním vystaveni diskriminaci, neboť důvod odmítnutí měl spočívat v jejich příslušnosti k romskému etniku, o které tito zaměstnanci v době rezervace nevěděli a zjistili ji až poté, co se stěžovatelé dostavili do hotelu. Není tedy sporu, že z jejich strany bylo uneseno břemeno tvrzení a že předložili skutečnosti dostatečně odůvodňující závěr o existenci možné diskriminace. Bylo proto na vedlejší účastníci, aby – v souladu s § 133a písm. b) občanského soudního řádu – vyvrátila založenou domněnku, že stěžovatelé byli diskriminováni, a prokázala, že odmítnutí jejich ubytování mělo jiný a zároveň ospravedlnitelný důvod (např. již zmíněnou obsazenost hotelu).

28. Vedlejší účastnice prokazovala skutkový závěr, podle něhož byla důvodem odmítnutí ubytování stěžovatelů dne 10. listopadu 2005 rezervace všech neobsazených pokojů v hotelu Cascade, objednávkou ze dne 1. listopadu 2005, vystavenou podnikatelem H.- P. M., na jejímž základě mělo být rezervováno 156 pokojů na období od 9. do 10. listopadu 2005 a 105 pokojů na období od 10. do 11. listopadu 2005 (č. l. 28 příslušného spisu). Kromě toho předložila i svou objednávku ze dne 9. listopadu 2005, adresovanou společnosti RING GROUP, a.s., na pronájem 156 pokojů pro účastníky komerční akce z Německa, jejichž příjezd a ubytování byl naplánován na 11. listopadu 2005 v 6:00 (součást policejního spisu, založeného na č. l. 59a). Jakkoliv se tyto objednávky lišily co do rozsahu rezervace, obě měly vést k zajištění ubytování za tímž účelem. Nakonec však žádný z těchto pokojů obsazen nebyl, aniž by nevyužití rezervace bylo hotelu oznámeno předem. Vedlejší účastnice v této souvislosti pouze poukázala na blíže nespecifikované důvody na straně německého klienta (viz vyjádření vedlejší účastnice ze dne 20. listopadu 2007, č. l. 45).

29. Ze svědeckých výpovědí dále vyplynulo, že někdy, byť ojediněle, docházelo k objednávce všech volných pokojů v krátkém předstihu před datem, kdy se mělo ubytování uskutečnit, a že tato rezervace následně nebyla vždy využita (výslechy svědků M. P. č. l. 128 a M. M. č. l. 136). Ředitel hotelu M. P. v rámci vysvětlení učiněném před policejním orgánem i výsledku před soudem shodně uvedl, že obdobná situace nastala i dne 11. listopadu 2005 (č. l. 59a, 128), s čímž koresponduje i vyjádření vedlejší účastnice ze dne 20. listopadu 2007, podepsané předsedou jejího představenstva (č. l. 45). Předložena byla i faktura č. 2005/2/11/424 vystavená dne 14. listopadu 2005 společností RING GROUP a.s. vůči společnosti AUTODROM MOST a.s., kterou se fakturuje smluvní sankce – storno poplatky za neuskutečněné ubytování klientů v částce 69 420 Kč (č. l. 46), a faktura č. 289/11/05 vystavená dne 22. listopadu 2005 společností AUTODROM MOST a.s. na jméno H.- P. M., kterou se tato smluvní sankce fakturuje na objednavatele (č. l. 47). Objednávku a její následné zrušení potvrdil i výslech svědka M. M., někdejšího sportovního ředitele společnosti AUTODROM MOST, a.s., jenž za tuto společnost podepsal objednávku ze dne 9. listopadu 2005 (č. l. 135-136; 216-217).

30. Ústavní soud zastává názor, že provedené důkazy neodstraňují pochybnosti o tom, zda k vystavení objednávky všech neobsazených pokojů v hotelu Cascade na noc z 10. na 11. listopadu 2005 nedošlo jen formálně za účelem ospravedlnění jednání zaměstnanců hotelu, kteří odmítli ubytovat stěžovatele. Objednávka téměř všech pokojů byla učiněna jen pár dní před plánovanou realizací, aby následně nebyla využita, což hotelu neměl nikdo předem sdělit. Vzhledem k tomu, že při tak rozsáhlé objednávce nelze rozumně předpokládat, že by byla učiněna „jen tak“, bylo třeba si položit otázku, za jakým účelem k ní mělo dojít a zda skutečně přicházela v úvahu její realizace.

Odpověď ovšem ze žádného z důkazů ani jen náznakem neplyne. Na jedné straně je zřejmé, že předmětná objednávka mohla mít s ohledem na její okolnosti smysl toliko v souvislosti s nějakou konkrétní akcí, na straně druhé ale žádná takováto spojitost nevyšla najevo. Předložen nebyl ani (třeba i jen orientační) seznam účastníků ani jakýkoliv jiný důkaz, z něhož by bylo možné usuzovat její reálný základ. Jen stěží si lze přitom představit, že by účel rezervace nebyl – byť jen rámcově – znám vedlejší účastníci, která jí zprostředkovávala, nebo alespoň jejímu klientovi, pro kterého měla být učiněna.

31. Přehlédnout pak nelze ani to, že v době, kdy došlo k odmítnutí ubytování stěžovatelů, byly společnosti RING GROUP a.s. a AUTODROM MOST a.s. vzájemně propojeny, a tudíž obě měly přirozený zájem na zachování dobrého jména hotelu. Toto zjištění vyplývá ze zpráv obou společností o vztazích mezi propojenými osobami za účetní období let 2005 a 2006 (č. l. 95-118). Za situace, kdy téměř všechny důkazy, na jejichž základě odvolací soud učinil předmětný skutkový závěr, tvořily listiny vyhotovené těmito společnostmi, případně šlo o výsledky jejich zaměstnanců, kteří se buď přímo účastnili předmětného incidentu, nebo připravovali uvedené listiny, tak bylo – vzhledem k výše uvedeným pochybnostem – zcela namístě vyžadovat po vedlejší účastníci předložení dalších důkazů, jež by potvrzovaly, že objednávka měla být skutečně realizována.

32. Absence jakéhokoliv zjištění ohledně účelu rezervace se nezbytně promítá do hodnocení provedených důkazů, a to v tom smyslu, že za existujícího důkazního stavu nebylo možné přisvědčit tvrzení vedlejší účastnice o obsazenosti hotelu. Tato pochybnost naopak opodstatňuje závěr, že vedlejší účastnice neunesla důkazní břemeno, které na ní přešlo na základě § 133a písm. b) občanského soudního řádu, a nevyvrátila stěžovateli prokázanou domněnku diskriminace. Opačný závěr, k němuž dospěly obecné soudy, nejenže nemá v provedeném dokazování rozumný základ, nýbrž je s ním ve zjevném rozporu. Bylo povinností vedlejší účastnice navrhnout důkazy, které by umožnily závěr odlišný. Skutečnost, že s ohledem na časový odstup již patrně nemá k dispozici průvodní dokumentaci k předmětné objednávce, jak ve svém výsledku připustil její tehdejší sportovní ředitel (č. l. 217), nemůže jít s ohledem na rozložení důkazního břemene k tíži stěžovatelů.

33. Ústavní soud závěrem nesouhlasí s názorem odvolacího soudu, podle něhož byla skutečnost, že po celou dobu předmětného incidentu nezaznělo ze strany zaměstnanců hotelu nic, z čehož by bylo možné usuzovat, že pohnutkou pro odmítnutí ubytování stěžovatelům byla jejich příslušnost k romské etnické skupině, způsobilá vyvrátit jejich tvrzení o diskriminaci. Představa, že takováto pohnutka bude dotčenému jednotlivci výslovně sdělena, je iluzorní. Jakkoliv lze samozřejmě připustit i tuto situaci, v každodenní realitě půjde spíše o výjimku, než o pravidlo. K diskriminačnímu jednání naopak běžně dochází právě pod určitou zástupnou záminkou, která by sama o sobě mohla jako důvod odlišného zacházení obstát. Způsob, jakým odvolací soud hodnotil uvedenou skutečnost, proto rovněž zjevně neodpovídá rozložení důkazního břemene ve smyslu § 133a písm. b) občanského soudního řádu. Zbývá dodat, že závěrečné úvahy odvolacího soudu ohledně nedostatečné pozornosti žalobců ke své žalobě byly z hlediska předmětu řízení zcela irelevantní.

34. Uvedená pochybení odvolacího soudu se promítají do celkového výsledku řízení o žalobě stěžovatelů, v důsledku čehož s nimi – v souladu s výše uvedenými obecnými

východisky – lze identifikovat závěr o porušení základního práva stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Z tohoto důvodu Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl jejich ústavní stížnosti (výrok I) a napadené rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil (výrok II). V dalším řízení bude odvolací soud povinen opětovně zhodnotit provedené důkazy v souladu se závazným právním názorem vysloveným v tomto nálezu.

P o u č e n í : Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 22. září 2015

Jan Musil
předseda senátu